

2022.

Ekonomске posledice rata u Ukrajini

i javno mnjenje u Srbiji

Autori: Dragoslav Rašeta, Miljan Mladenović, Mijat Kostić, Dimitrije Milić i Lana Radnić

Istraživanje i metodologija

Sprovedeno u okviru projekta „*Raising Awareness about Foreign Authoritarian Influence*“ koji se sprovodi uz podršku **National Endowment For Democracy (NED)**, kao i uz podršku **International Republican Institute (IRI)** u sferi prikupljanja podataka za potrebe medijskog monitoringa i analize medija.

Stavovi izrečeni u daljem tekstu ne predstavljaju zvaničan stav NED-a ili IRI-a

Nakon inicijalne popularnosti izveštavanja o ratnim dejstvima ukrajinske i ruske vojske u prvim mesecima rata u Ukrajini, sve više prostora u našim medijima zauzimalo je pitanje ekonomskih posledica ovog sukoba. Teme dostupnosti i cene energenata, inflacije ili svetskog snabdevanja hranom u domaćim medijima bili su popularna tema, koja je nailazila na različite političke interpretacije i predviđanja budućih zbivanja.

Naša organizacija je u okviru projekta „*Raising Awareness about Foreign Authoritarian Influence*“ koji sprovodi uz podršku Nacionalne zadužbine za demokratiju – NED (National Endowment For Democracy - NED) obradila ekonomske posledice sukoba kao temu važnu za razumevanje stavova građana prema različitim politički važnim državama sveta. Naše istraživanje odnosa javnog mnjenja u Srbiji prema ratu u Ukrajini obuhvatalo je tri aktivnosti koje su imale za cilj da izmere na različite načine kako je ovaj sukob uticao na građane i njihove stavove.

Elementi istraživanja

U okviru istraživanja naša organizacija je sprovela medijski monitoring 11 popularnih news portala u Srbiji u periodu od 1. maja do 30. juna.* Zahvaljujući programskoj platformi *Pulsar* naši istraživači obradili su reprezentativan uzorak od 17 100 objavljenih članaka u ovom vremenskom periodu. Obrađeni su članci koji su u sebi spominjali na bilo koji način aktere rata u Ukrajini (Rusija, Ukrajina, Volodimir Zelenski, Vladimir Putin...), kao i države i organizacije relevantne za ovaj rat (SAD, EU, Belorusija, NATO, Nemačka...) i lidere ovih država i organizacija (Ursula fon der Lajen, Boris Džonson, Emanuel Makron, Si Điping...)

*Alo.rs, B92.net, Blic.rs, Danas.rs, Informer.rs, Novosti.rs, Mondo.rs, Kurir.rs, RTS.rs, SrbijaDanas.com i Telegraf.rs

Cilj ovog dela istraživanja bio je da utvrdimo na koji način su uticajni mediji u Srbiji predstavljali navedene aktere, da li postoje upečatljivi narativi oko njih ili samog sukoba i ekonomskih posledica, kome su mediji bili u proseku naklonjeni i da li su u medijima postojale teme koje su bile vezane za ove aktere, a da se ne tiču samo rata u Ukrajini i ekonomskih posledica ovog sukoba. Zahvaljujući našim nalazima iz pregleda medijske slike mogli smo da utvrdimo generalni ton spominjanja navedenih aktera i da identifikujemo narative koji su bili najzastupljeniji.

Nakon utvrđenih nalaza iz domaćih medija u martu i aprilu, cilj našeg istraživanja bio je da proverimo kompatibilnost medijske slike sa stavovima građana Srbije. U cilju utvrđivanja povezanosti načina predstavljanja aktera u medijima i stavova građana o istim akterima, naša organizacija je u navedenom periodu sproveda istraživanje javnog mnjenja na reprezentativnom uzorku celokupne populacije Srbije bez teritorije Kosova od 1735 ispitanika i seriju fokus grupa na teritoriji grada Smedereva. Kroz ukrštanje ova tri izvora, naša organizacija je uspela da dođe do kompletnije slike stanja javnog mnjenja u Srbiji i kroz ugao gledanja načina saopštavanja medija o ekonomskim posledicama sukoba, ali i kroz upoznavanje sa stavovima građana Srbije oko ovog pitanja i povezanih političkih tema.

Ciljevi istraživanja

- Utvrditi medijsku sliku u Srbiji vezano za rat u Ukrajini i ekonomske posledice ovog sukoba
- Utvrditi šta građani Srbije misle o navedenim važnim svetskim političkim pitanjima i koja su im ekonomska očekivanja.
- Utvrditi koliko su ton izveštavanja medija i stavovi građana slični i da li su uzročno povezani.

Medijski monitoring

Prva faza istraživanja

U cilju utvrđivanja na koji način mediji u Srbiji mogu imati uticaja na domaće javno mnjenje i stavove građana o spoljnoj politici i ekonomiji, naša organizacija je sprovedla medijski monitoring za period od 1. maja do 30. juna za 11 uticajnih news portala u Srbiji. Na ovaj način želeli smo da saznamo na koji način su mediji u Srbiji prenosili vesti koje se tiču najvažnijih svetskih političkih aktera i koji narativi vezani za njih su bili prisutni u navedenom periodu. Zahvaljujući platformi *Pulsar* i nizu ključnih reči koje se tiču navedenih aktera, naša organizacija je uspela da identifikuje glavne medijske narative i generalni ton spominjanja najvažnijih političkih aktera u svetu i u kontekstu ekonomije.

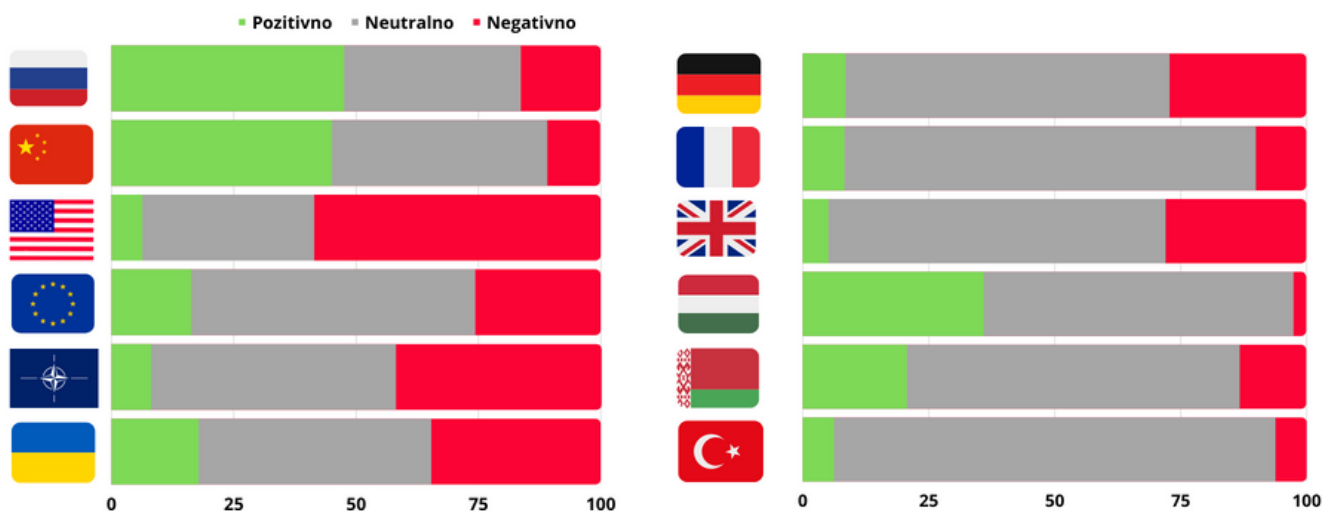
Cilj ovog dela istraživanja bio je da utvrdimo na koji način su uticajni mediji u Srbiji predstavljali navedene aktere, da li postoje upečatljivi narativi oko njih ili samog sukoba, kome su mediji bili u proseku naklonjeni i da li su u medijima postojale teme koje su bile vezane za ove aktere, a da se ne tiču samo rata u Ukrajini. Zahvaljujući našim nalazima iz pregleda medijske slike mogli smo da utvrdimo generalni ton spominjanja navedenih aktera i da identifikujemo narative koji su bili najzastupljeniji.

Nakon utvrđenih nalaza iz domaćih medija u maju i junu, cilj našeg istraživanja bio je da proverimo kompatibilnost medijske slike sa stavovima građana Srbije. U cilju utvrđivanja povezanosti načina predstavljanja aktera u medijima i stavova građana o istim akterima, naša organizacija je u navedenom periodu sprovela istraživanje javnog mnjenja na reprezentativnom uzorku celokupne populacije Srbije bez teritorije Kosova i seriju fokus grupa na teritoriji grada Smedereva. Kroz ukrštanje ova tri izvora, naša organizacija je uspela da dođe do kompletnije slike stanja javnog mnjenja u Srbiji i kroz ugao gledanja načina saopštavanja medija o sukobu, ali i kroz upoznavanje sa stavovima građana Srbije oko rata u u Ukrajini i povezanih ekonomski tema.

S obzirom da je tema energenata, inflacije i svetskog snabdevanja hranom bila jedna od važnijih tema u medijima u navedenom periodu, veliki broj članaka spominjao je neke od korišćenih ključnih reči, koje su olakšavale pretragu online spominjanja traženih pojmova. Naš istraživački tim analizirao je medijsku sliku u periodu maj-jun na reprezentativnom uzorku od 17 100 medijskih članaka koji su spominjali neke od aktera. Nakon odstranjivanja članaka koji su irelevantni za analizu i čije spominjanje glavnih svetskih političkih aktera nema politički relevantnu konotaciju, rezultati koji su dobijeni pokazuju izvesene afinitete na makro nivou.

Rezultati monitoringa

17 100 medijskih članaka u 11 uticajnih news portala od 1. maja do 30. juna 2022.

Domaći uticajni mediji nastavili su dosadašnje trendove u načinu predstavljanja najvažnijih međunarodnih aktera. Iako postoje razlike u odnosu na prethodni posmatrani period (mart-april), generalni sentiment se nije previše menjao. Mediji su u proseku ostali dominatno antizapadni i proruski i prokineski opredeljeni

Najpozitivnije predstavljeni akteri u odnosu pozitivnih i negativnih članaka su u posmatranom periodu maj-jun bili: Kina (+34,2%), Mađarska (+33,4%) i Rusija (+31,2%). Kao država, Rusija je najčešće spominjana od svih aktera, jedna je od najviše polarizujućih aktera (najmanje neutralnih vesti) i zabeležila je blagi rast pozitivnih vesti u odnosu na prethodno posmatrani period. Pozitivne rezultate zabeležila je i Belorusija (+7,5%) sa dvocifrenim padom u odnosu na mart i april i Turska koja je bila na pozitivnoj nuli.

Svi ostali akteri su predstavljeni negativno, gde je taj sentiment najblaži u slučaju Francuske (-1,7%) i Evropske unije (-9,3%). Nemačka i Ukrajina su zabeležile ogroman rast negativnih članaka (skor -18,6% i -16,8%), dok su najnegativnije predstavljeni: Ujedinjeno Kraljevstvo (-22,8%), NATO (-33,9%) i SAD (-52,5%).

Kada se radi o člancima koji su vezani za Rusiju kao državu, primetno je da postoji razlika između predstavljanja ekonomskog i vojnog i političkog delovanja ove države. U ekonomskoj sferi Rusija je najčešće pozitivno predstavljena kao država otporna na zapadne sankcije, koja ima nadmoć u odnosu na Evropsku uniju u sferi energenata i u kojoj građani ne osećaju ekonomske nedaće. Kritički tonovi u odnosu na Rusiju u ovoj oblasti bili su retki u posmatranom periodu, a vesti o potencijalnom slomu ruske privrede ili inflaciji u ovoj državi skoro da nisu postojali.

Na drugoj strani, u političkoj i vojnoj sferi slika je značajno bila izbalansirana. Rusija je trpela i pohvale i kritike u odnosu na svoja vojna dejstva i izjave političkih funkcionera. Iako je najčešće kritički deo članaka bio vezan za Vladimira Putina i njegovo donošenje odluka, značajan deo negativnih članaka bio je usmeren i na rusku vojsku i (ne)uspešnost njenih dejstava. Broj pozitivnih članaka o Belorusiji i njenom predsedniku Lukašenku značajno je pao u maju i junu, a porastao je broj kritičkih tekstova.

Kada se radi o Kini, ova država je imala značajno manje spominjanja od Rusije i ona su bila više usmerena na politiku, a manje na ekonomiju. Broj vesti koji se tiče mera karantina zbog COVID-19 pandemije bio je značajno manji u ovom posmatranom periodu. Takođe, veći fokus je bio usmeren na Kinu u kontekstu antizapadnih izjava njenih državnih funkcionera i oko pitanja Tajvana. Kina je najčešće predstavljena kao svetska sila koja je važan činilac bloka država koje se bore protiv Zapada.

U medijima je u maju i junu primaćen smanjen nivo pozitivnih članaka o Ukrajini, a povećan i broj i procenat negativnih članaka o ovoj državi. Razlika u odnosu na prethodni posmatrani period je što je lider Ukrajine Volodimir Zelenski trpeo manje kritičkih tonova od svoje države, dok je u martu i aprilu taj odnos bio u potpunosti suprotan. Ukrajina je naročito u maju bila značajno više polarizujuća tema nego u prethodnim mesecima. Junski fokus na rusko osvajanje Lisičanska i Severnodonjecka je takođe bio povod da se u medijima širi narativ da Rusija pobeđuje Ukrajinu, ali na sporiji i temeljan način.

Na drugoj strani, zapadne države trpe su gotovo konstatno negativno predstavljanje u skoro svim sferama. U političkom smislu javio se oštar rast kritičkih tonova prema Sjedinjenim Američkim Državama koji su bili fokusirani na predstavljanje ove države kao krivca za različite svetske sukobe, uključujući i rat u Ukrajini.

Krajem juna SAD su trpele kritike domaćih medija i oko ukidanja federalne garancije prava na abortus od strane Vrhovnog suda. U ekonomskoj sferi periodično su se SAD predstavljale kao država koja oseća posledice svojih sankcija u vidu inflacije, rasta cene goriva i kao država čija valuta gubi svetski primat kao međunarodnog sredstva plaćanja. Zanimljivo je da američko naoružanje koje je dostavljeno Ukrajini gotovo nikada nije predstavljano kao loše, već najčešće kao "moćno" ili "razorno".

Kada se radi o evropskim državama, došlo je do vidnog promena sentimenta u odnosu na najveći broj država i organizacija, a ekonomske teme zauzele su više pažnje nego u martu i aprilu.

"Najpozitivnije predstavljene akteri u periodu maj-jun su: Kina (+34,2%), Mađarska (+33,4%) i Rusija (+31,2%)."

Evropske države su najčešće predstavljane kao slabe u odnosu na američki politički uticaj sa jedne strane i potencijalnu rusku blokadu energetskog snabdevanja sa druge strane. Često su evropske sankcije predstavljane kao suicidalne i da će više koštati Evropsku uniju nego Rusiju kojoj su uvedene.

Uz ovaj vid centralnog narativa često su uklopljene vesti o visokoj inflaciji na nivou Evropske unije i u pojedinačnim članicama, kao i vesti koje šire pesimizam u odnosu na budućnost stabilnog snabdevanja evropskih potrošača različitom robom i energentima. Članci o nestašicama i merama energetske štednje bili su česta tema članaka i u maju i u junu, dok su političke teme bile manje prisutne nego u aprilu i maju.

Dve evropske države su u medijima često korišćene kao dva različita kontrastna primera rezultata politike prema Rusiji. Najnegativnije je predstavljena Nemačka, koja se učestalo predstavljala kao država sa ekonomijom koja nema perspektivu bez ruskih energenata i koja je u panici pred zimsku grejnu sezonu. Broj negativnih članaka o ovoj državi naglo je porastao u maju i junu u odnosu na mart i april, prvensteno zbog ekonomskih tema.

Na drugoj strani, Mađarska je učestalo predstavljana kao pozitivan primer države koja je za sebe obezbedila stabilno snabdevanje energentima iz Rusije i koja je "glas razuma" unutar Evropske unije. Takođe, gotovo nikada članci nisu spominjali da je i Mađarska uvela svih sedam paketa sankcija, a naglašavali su se dobri odnosi Beograda i Budimpešte.

Zapadne države trpele su kritike i u odnosu na politiku prema Srbiji, a često su opisane kroz prizmu "ucenjivanja Srbije" i kroz frazu "licemerni Zapad/Evropska unija". Primetno je i pozitivno spominjanje Evropske unije kao glavnog ekonomskog partnera Srbije i pojedinačnih projekata finansiranih od strane Evropske unije u različitim člancima.

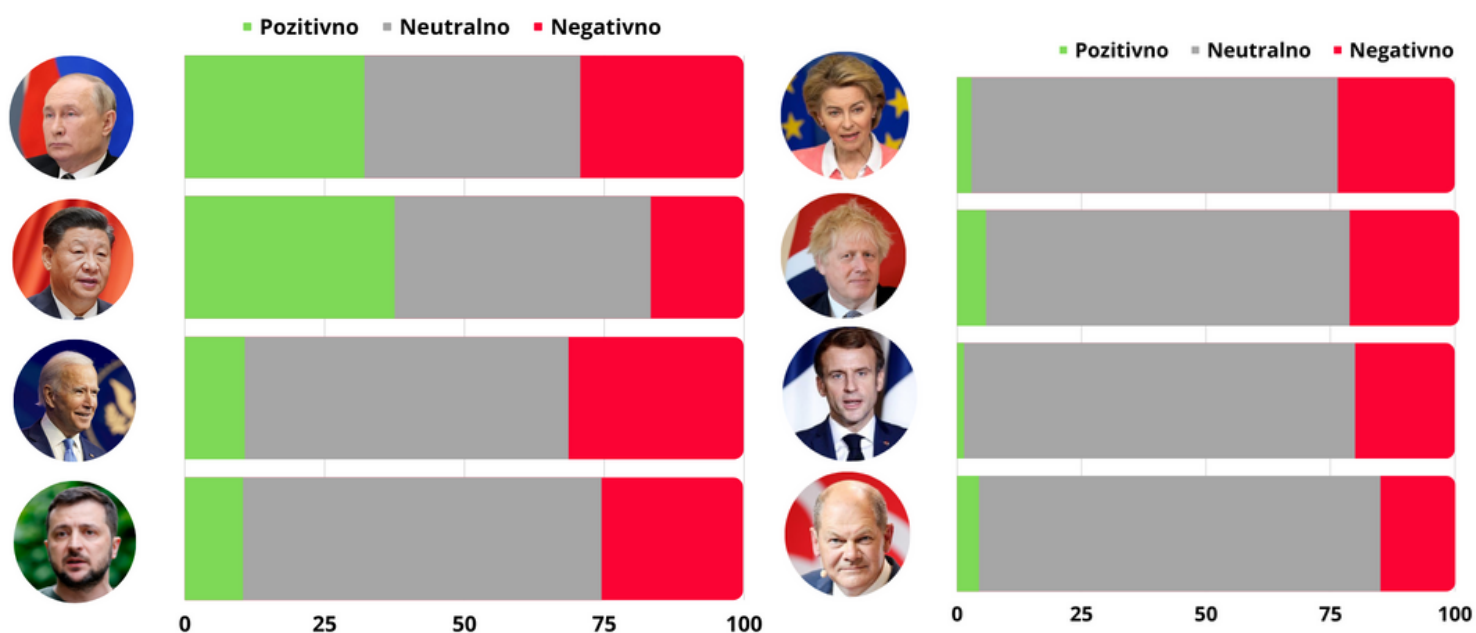
NATO kao savez zabeležio je značajno niži procenat kritičkih članaka, a blagi porast pozitivnih vesti. Junski NATO samit u Madridu je mahom neutralno predstavljen, a ponekad se ovaj savez predstavljao i kroz vid demonstrancije sile saveza i širenja na Finsku i Švedsku.

Kada se radi o zapadnim liderima, primetan je pad ili stagnacija broja pozitivnih članaka o njima, a drastičan rast negativnog vida predstavljanja. Najveći pad zabeležio je Emanuel Makron, koji je od umereno pozitivnog predstavljanja prešao u zonu veoma negativnog predstavljanja od momenta završetka francuskih predsedničkih izbora. U maju i junu Makron je iz umereno pozitivnog sentimenta prešao u zonu negativnije predstavljenosti od Borisa Džonsona.

"Nemačka je najčešće predstavljena kao država pred ekonomskim slomom zbog sankcija Rusiji"

Svetski politički lideri i ton izveštavanja o njima u medijima u periodu maj-jun

Sentimenti članaka (maj-jun)

17 100 članaka iz 11 uticajnih portala

Kao i u prethodno posmatranom periodu najnegativnije predstavljanje u medijima imali su zapadni lideri. Ono što razlikuje ovaj posmatrani period od prethodnog je da su negativno predstavljanje imali svi zapadni lideri bez izuzetka, te da su i Emanuel Makron i Ursula von der Lajen u maju i junu iz balansiranog predstavljanja prešli u negativnu zonu. Olaf Šolc takođe je zabeležio nešto negativnije predstavljanje nego u martu i aprilu. Što se tiče ostalih političara, Vladimir Putin ostaje značajno negativnije predstavljen od Rusije kao države, ali je u ovom dvomesečnom periodu zabeležio blago pozitivno predstavljanje (+2,9%). Volodimir Zelenski nešto je pozitivnije predstavljen od države Ukrajine, a Si Đinping negativnije od Kine (+20,8% prema +34,2%).

Fokus grupe

Druga faza istraživanja

U sledećoj fazi istraživanja naša organizacija je uspešno sprovela više fokus grupa na teritoriji grada Smedereva, sa ciljem detaljnijeg istraživanja na koji način i koliko uspešno mediji koji su bili predmet prethodno sprovedenog monitoringa učestvuju u oblikovanju stavova javnog mnjenja, naročito o ekonomskim posledicama rata u Ukrajini i stranim investicijama.

Fokus grupe su održane u poslednjoj nedelji avgusta 2022. godine, a glavna tema su bili stavovi učesnika o ekonomskim posledicama aktuelnih političkih zbivanja i kako se one mogu reflektovati na Srbiju i njenu privredu i životni standard građana.

Ratna zbivanja - Ideja vodilja pri konstrukciji pitanja u ovoj celini bila je da se ispituju stavovi građana o uzrocima i ciljevima rata u fazi kada su se početni utisci slegli, ali i da se ispitanici izjasne o sopstvenim prognozama u vezi posledica koje će ovaj rat imati na svet i Srbiju.

Primećeno je da se mišljenja o glavnim razlozima koji predstavljaju pozadinu rata u Ukrajini razlikuju kod muških i ženskih ispitanika. Muškarci su bili skloniji opravdavanju tzv. ruske specijalne vojne operacije – u njihovim odgovorima očitava se stav da je trenutni rat kulminacija višegodišnjih namera Zapada da oslabi ruski uticaj.

Ukrajina je okarakterisana kao marioneta preko čijih leđa se Sjedinjene Američke Države, Ujedinjeno Kraljevstvo i Evropska unija obračunavaju sa Putinom, koji je započeo rat zbog kršenja pređašnjih dogovora o nepristupanju Ukrajine NATO paktu (*"...rat je nastavak američke ratne politike koja traje unazad 20 godina u koju je EU nevoljno uvučena."*, *"Inicijalna kapisla je najava o pristupanju Ukrajine u NATO"*, *" Zapadni svet želi da osvoji, smanji i ograniči Rusiju oduvek, sada su Rusi preventivno odreagovali"*).

Međutim, ispitanice su bile oštrije u osudi Putinove invazije na Ukrajinu i okarakterisale su ratnu akciju kao neopravdanu (*"Nije normalno da se u 21. veku takve stvari rešavaju bombardovanjem, bombe ne prepoznaju ko je nacista a ko ne"*, *"Putin je kriv jer nedužna deca stradaju"*).

"Primećeno je da se mišljenja o glavnim razlozima koji predstavljaju pozadinu rata u Ukrajini razlikuju kod muških i ženskih ispitanika. Muškarci su bili skloniji opravdavanju tzv. ruske specijalne vojne operacije"

Takođe, upečatljivo je i da su mlađi ispitanici rezervisaniji u iznošenju stavova po pitanju sukoba u Ukrajini, tvrdeći da ne veruju dovoljno medijima jer su plasirane informacije zbunjujuće i da je situacija previše kompleksna da bi mogli biti objektivni (*"Niko od nas običnih građana ne može stvarno da zna šta se zapravo dešava i koji su pravi ciljevi rata, medijska slika je iskrivljena."*)

Ekonomске posledice rata- Analizom diskusije učesnika fokus grupe može se izvući se zaključak da u velikoj većini očekuju da će Evropa pretrpeti najveće posledice koje budu proizašle iz rata u Ukrajini. Kao glavni argument izdvaja se zavisnost zemalja Evrope od ruskih energenata bez kojih će trgovina, transport i uopšte životni standard u EU (većina ispitanika vide Nemačku kao najvećeg gubitnika) biti značajno ugroženi. (*"EU će platiti ogromnu cenu jer su bez dugoročnijeg plana prevideli na koje sve načine zavise od Rusije", "Rusija i Amerika imaju svoje resurse stoga će se i izvući, a Evropa će najviše ispaštati..."*).

Ispitanici smatraju ekonomiju Rusije samoodrživom, i veruju da potencijalne ekonomske nedaće koje je budu snašle neće biti fatalne zato što su građani Rusije već naviknuti na nizak standard života. (*"(Srbija) i Rusija su navikli na loš standard pa ćemo preživeti i ovo, a u EU je životni standard bio bolji zbog čega će više i osetiti ovu krizu."*).

Ispitanici su složni u stavu da će najveću cenu rata platiti ukrajinski narod koji strada. Samo jedan ispitanik izneo je prognozu da Rusiju čeka ozbiljna kriza ekonomska kriza, ali većina učesnika je tokom diskusije izrazila različite nivoe sumnje u sposobnosti i kapacitete ruske vojske (*"Rusija je bila je velesila koja sada očigledno mnogo gubi, u početku je bila priča da će pregaziti Ukrajinu za tri dana, a evo rat traje već šest meseci"*).

Pozicija Srbije - Gotovo jednoglasno učesnici fokus grupe slažu se u stavu da je dosadašnja „neutralna pozicija“ po pitanju sankcija Rusiji za Srbiju najpovoljnija opcija (*„Veće posledice bismo osetili ukoliko bismo uveli sankcije jer bi nas Evropa samo štiklirala kao još jednu državu koja je uvela sankcije i uopšte ih ne bi bilo briga za nas, a tim uvedenim sankcijama bi verovatno samo ostali uskraćeni za ruske energente“*.)

Međutim, oprečna su mišljenja u vezi toga da li Srbija saveznika treba tražiti u Rusiji, ili pak se okrenuti politici Evropske unije.

Nepoverenje ispitanika prisutno je po pitanju obe opcije, uz argumente da je srpsko-ruski odnos neretko neracionalno romantizovan od strane Srba (*„Rusi nam nisu baš toliki prijatelji ko što mi mislimo, uvek su se ponašali kako su im sopstevni intresi nalagali“*), ali i da EU godinama unazad sprovodi ucenjivačku politiku prema Srbiji (*„Evropa nam ne pruža dovoljno, glavni problem i bez rata bilo je i biće Kosovo“*).

Inflacija i energenti - Sve izraženija poskupljenja u Srbiji aktuelna su tema u medijima proteklih meseci te se pitanje inflacije na ovoj fokus grupi nametnulo kao naročito značajno. Ispitanici jednoglasno tvrde da osećaju inflaciju za koju kažu da ima nezanemarljiv efekat na njihov svakodnevni život, a najveća poskupljenja primećuju kod osnovnih životnih namirnica (navode meso, hleb, ulje, mlečne proizvode, prehrambene proizvode).

Međutim, analizom diskusije rat u Ukrajini i problemi sa lancima snabdevanja prouzrokovani COVID-19 pandemijom nisu se izdvojili kao procenjeni glavni uzroci poskupljenja – za ovakvu pojavu ispitanici mahom krive lošu monetarnu politiku države (*"...uzroci su loša ekonomska politika, manipulacije, ogromno zaduživanje koji stiže na naplatu."*, *"...čak i neke stvari koje sami proizvodimo a ne uvozimo su skuplje ovde nego kod suseda kojima izvozimo te iste proizvode"*), *"Nema realne potrebe za tolikim skakanjem cena, veštački se povlače namirnice sa rafova da bi se opravdalo poskupljenje koje je veštački izazvano a pravda se ovim ratom..."*).

Na pitanje da li se pribojavaju moguće nestašice energenata (gasa, nafte, uglja, električne energije) koje se spominju u medijima, svi ispitanici dele mišljenje da neće biti nestašica gasa ove zime, dok su stavovi vezani za restrikcije električne energije podeljeni.

Polovina ispitanika očekuje da će restrikcija struje ove zime sigurno biti (*"Očekujem da će biti kao devedesetih, restrikcija struje tako da svi podjedanko nemamo ili će biti isključena selektivno po gradovima.."*, *"Čuo sam od upućenih ljudi da će biti restrikcija, dzabe što smo kupili pelat i ugalj ako vam pumpa za gorivo ne radi jer nema struje."*), dok druga polovina smatra da su najave restrikcija medijski spin i zastrašivanje (*"...ovo je politika zastrašivanja, u cilju skupljanja političkih poena..."*, *"predsednik priča da neće biti struje pa kad ne bude bilo restrikcija reći će da je to jer nam je sam to obezbedio"*).

"Ispitanici jednoglasno tvrde da osećaju inflaciju za koju kažu da ima nezanemarljiv na njihov svakodnevni život, a najveća poskupljenja primećuju kod osnovnih životnih namirnica."

Istraživanje javnog mnjenja

Treća faza istraživanja

U sledećoj fazi istraživanja naša organizacija je sprovela istraživanje javnog mnjenja radi boljeg uvida u stavove građana o ratu u Ukrajini. Anketa je sprovedena na nivou Srbije (bez Kosova i Metohije) od 14. do 21. avgusta.

Istraživanje javnog mnjenja je sprovedeno na reprezentativnom uzorku od 1735 ispitanika. Istraživanje je sprovedeno u okviru onlajn panela (CAWI), a upitnik se sastojao od ukupno 33 pitanja. Prosečno vreme popunjavanja upitnika iznosilo je 11 minuta i 33 sekunde (iz računice izbačeni najniži i najviši autlajeri).

Istraživanje je obuhvatilo različite oblasti koje se tiču aktuelnog ratnog sukoba, od ekonomije do međunarodne politike.

Osim dela istraživanja koje se tiče ocena ekonomskih očekivanja i procene posledica trenutne svetske krize izazvane ratom u Ukrajini, naši ispitanici su imali priliku i da procene odgovornost međunarodnih aktera za aktuelnu krizu.

Kada je u pitanju odgovornost za rat u Ukrajini, 59,6% ispitanika smatra da je za rat najviše odgovoran Zapad, 22,6% ispitanika krivi Rusiju, a samo 2,7% Ukrajinu.

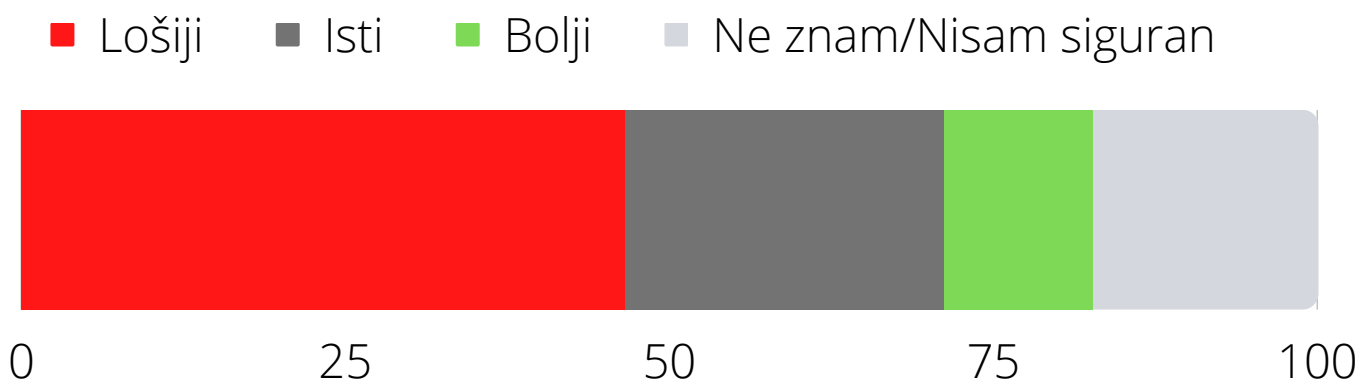
Najveći broj naših ispitanika procenjuje poziciju Srbije u ovom ratu kao neutralnu (33,8%), nešto manje (28,6%) kao neutralnu koja naginje ka Zapadu, a četvrtina ispitanika (25,3%) ocenjuje da je Srbija neutralna, ali da naginje ka Rusiji. Da je Srbija stala na stranu Zapada ili Rusije ne ocenjuje ni 10% ispitanika u zbiru.

Na osnovu odgovora naših građana na pitanje da li smatraju da je aktuelna pozicija Srbije ispravna, može se videti visok stepen zadovoljstva. Čak 55% ispitanika smatra da je aktuelna pozicija Srbije po pitanju rata u Ukrajini ispravna, dok 28% smatra da je pogrešna, a 17% ispitanika nije sigurno. Kao najvažnijeg spoljnopolitičkog partnera najveći broj naših ispitanika (41,3%) vidi Rusiju, 24,3% vidi Kinu, 20% vidi EU, a tek 1,2% vidi SAD.

Strah za budući životni standard

Kakav životni standard ispitanici očekuju za sebe sledeće godine:

Na samom početku istraživanja, ispitanicima su postavljena pitanja koja se tiču aktuelne situacije u svetu i njihovog gledanja na globalna zbivanja, kao i ekonomskih posledica ovih događaja na Srbiju.

Na pitanje o očekivanjima ispitanika u odnosu na svoj životni standard sledeće godine, skoro polovina učesnika ankete (46,5%) smatra da će biti lošiji. Samo 11,5% ispitanika smatra da će njihov standard sledeće godine biti bolji, a da će biti isti smatra četvrtina ispitanika (24,6%).

Na pitanje da li predviđaju probleme u snabdevanju pojedinim proizvodima i dobrima u narednom periodu, građani imaju najviše straha oko dostupnosti energenata i inflacije. Probleme u snabdevanju strujom/gasom/naftom, odnosno visoku inflaciju i pad standarda očekuje 53% ispitanika, 28% očekuje probleme sa snabdevanjem hranom, gotovo petina ispitanika zabrinuta je za narušavanje nacionalne bezbednosti, a 16% za ugrožavanje stanja životne sredine.

U slučaju da balansiranje između Zapada i Rusije prestane da bude realna mogućnost i Srbija bude prinuđena da se svrsta, veći broj građana se zalaže za svrstavanje uz Rusiju nego uz Zapad. Blizu polovine građana (47,5%) bira Rusiju, dok nešto manje od trećine bira Zapad (32,5%), a tačno petina nije sigurna. Ovi procenti dobrim delom su slični i u odnosu na prethodni istraživani period.

Ispitanici koji su se odlučili za opciju svrstavanja uz Zapad kao razlog najčešće navode da je *"Srbija u velikoj meri ekonomski zavisna od Zapada"*, a dosta ređe kulturoške razloge i političko slaganje sa zapadnom politikom.

Kod ispitanika koji su se odlučili za Rusiju u ovoj hipotetičkoj situaciji, politički razlozi i slaganje sa ruskom politikom su dominantni razlog, kao i antizapadni sentiment.

Može se reći da je izbor između Rusije i Zapada u motivaciji ispitanika izbor između politike i ekonomije.

"Kada je u pitanju odgovornost za rat u Ukrajini, 59,6% ispitanika smatra da je za rat najviše odgovoran Zapad, 22,6% ispitanika krivi Rusiju, a samo 2,7% Ukrajinu."

Sa druge strane, ogroman broj naših ispitanika u svojim odgovorima tvrdi da bi zaoštavanje odnosa sa Zapadom imalo veoma negativne posledice (49,7%), a donekle negativne posledice smatra još 27,1% ispitanika. Da bi zaoštavanje odnosa sa Zapadom imalo veoma pozitivne ili donekle pozitivne posledice u zbiru misli manje od 20% učesnika naše ankete.

Naši ispitanici su identičnog stava i kada se radi o efektima potencijalnih sankcija koje bi Srbija uvela Rusiji, gde čak 63,2% ispitanika smatra da bi imalo veoma negativne posledice, a još 17,9% da bi te posledice bile donekle negativne. Udeo ljudi koji tvrdi da bi takav potez imao veoma ili donekle pozitivne posledice u zbiru je manji od 15%.

Nakon toga, ispitanicima je postavljeno pitanje da ocene pojedine svetske lidere, kao i države i saveze. Pred njima se našla skala sa 7 odgovora (veoma negativno mišljenje, negativno mišljenje, donekle negativno mišljenje, neutralno mišljenje, donekle pozitivno mišljenje, pozitivno mišljenje i veoma pozitivno mišljenje) i dodatna mogućnost da kažu da ne znaju o kome/čemu je reč. Lideri koji su se našli na spisku za ocenjivanje su: Aleksandar Lukašenko, Boris Džonson, Džozef Bajden, Emanuel Makron, Olaf Šolc, Redžep Tajip Erdogan, Si Đinping, Ursula fon der Lajen, Jens Stoltenberg, Viktor Orban, Vladimir Putin i Volodimir Zelenski. Države i savezi koji su se našli na spisku za ocenjivanje su: Belorusija, Evropska unija, NATO, Francuska, Kina, Mađarska, Nemačka, Rusija, Sjedinjene Američke Države, Turska, Ukrajina i Velika Britanija - UK.

Najveću prosečnu ocenu dobili su: Rusija (4,9), Kina (4,7), Si Đinping (4,5), Mađarska (4,4), Vladimir Putin (4,4) i Viktor Orban (4,2). Najniže ocene dobili su Džozef Bajden (1,5), NATO (1,5), Boris Džonson (1,6), Jens Stoltenberg (1,6), Sjedinjene Američke Države (1,8) i Velika Britanija - UK (1,9).

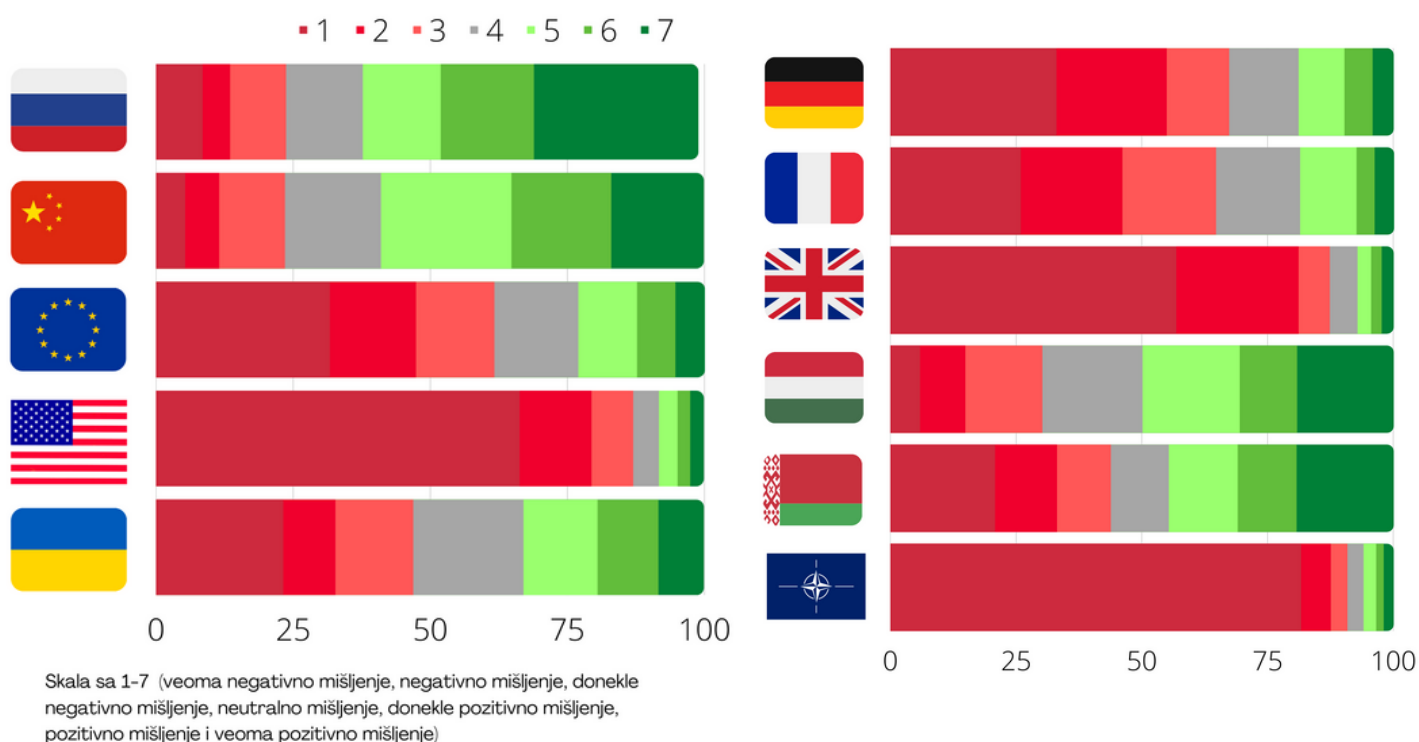
"Na skali ocena od 1 do 7, ispitanici su najbolju prosečnu ocenu dali Rusiji (4,9), Kini (4,7), Si Đinpingu (4,5), Mađarskoj (4,4), Vladimiru Putinu (4,4) i Viktoru Orbanu (4,2)..."

Kada je u pitanju medijalna ocena, ona iznosi 5 u slučaju Kine, Rusije i Putina, a 1 u slučaju Džonsona, Bajdena, NATO-a, Stoltenberga, SAD-a i UK.

Najveći broj ispitanika o aktuelnim dešavanjima u svetu najčešće se informiše preko televizije - 45%, 38% preko internet portala, preko 13% sa društvenih mreža (YouTube, Facebook, Telegram i Twitter), 3% navodi prijatelje i rodbinu, a 1% novine.

Stavovi građana o državama i organizacijama

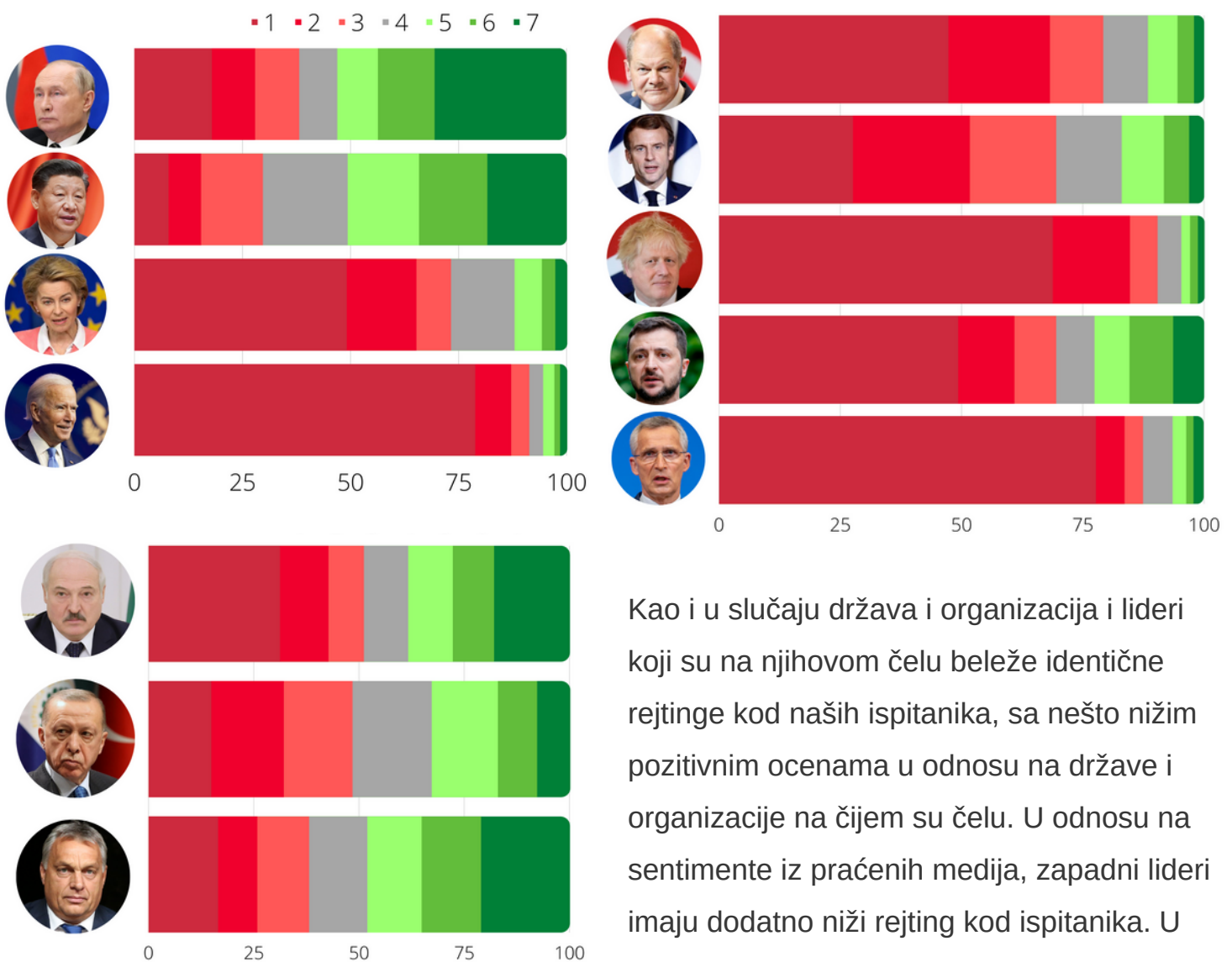
Istraživanje javnog mnjenja je sprovedeno na reprezentativnom uzorku od 1735 ljudi na teritoriji Srbije (bez KiM) od 14. do 21. avgusta

Kroz grafički prikaz mogu se videti sentimente građana koji se odnose na 9 istraživanih država i Evropsku uniju i NATO kao organizacije. Mali broj država i organizacija ima neto pozitivan odnos ocena. Države koje imaju neto pozitivan rejting kod građana, odnosno višu prosečnu ocenu, u ogromnom delu su države i koje su veoma pozitivno predstavljane u medijima u prethodno istraživanom periodu kroz medijski monitoring. U odnosu na prethodno istraživanje javnog mnjenja nisu primećene veće promene u procentima. Identične države i lideri održali su sličan stepen popularnosti kod građana i u poslednjem istraživanom periodu.

Stavovi građana o svetskim liderima

Istraživanje javnog mnjenja je sprovedeno na reprezentativnom uzorku od 1735 ljudi na teritoriji Srbije (bez KiM) od 14. do 21. avgusta

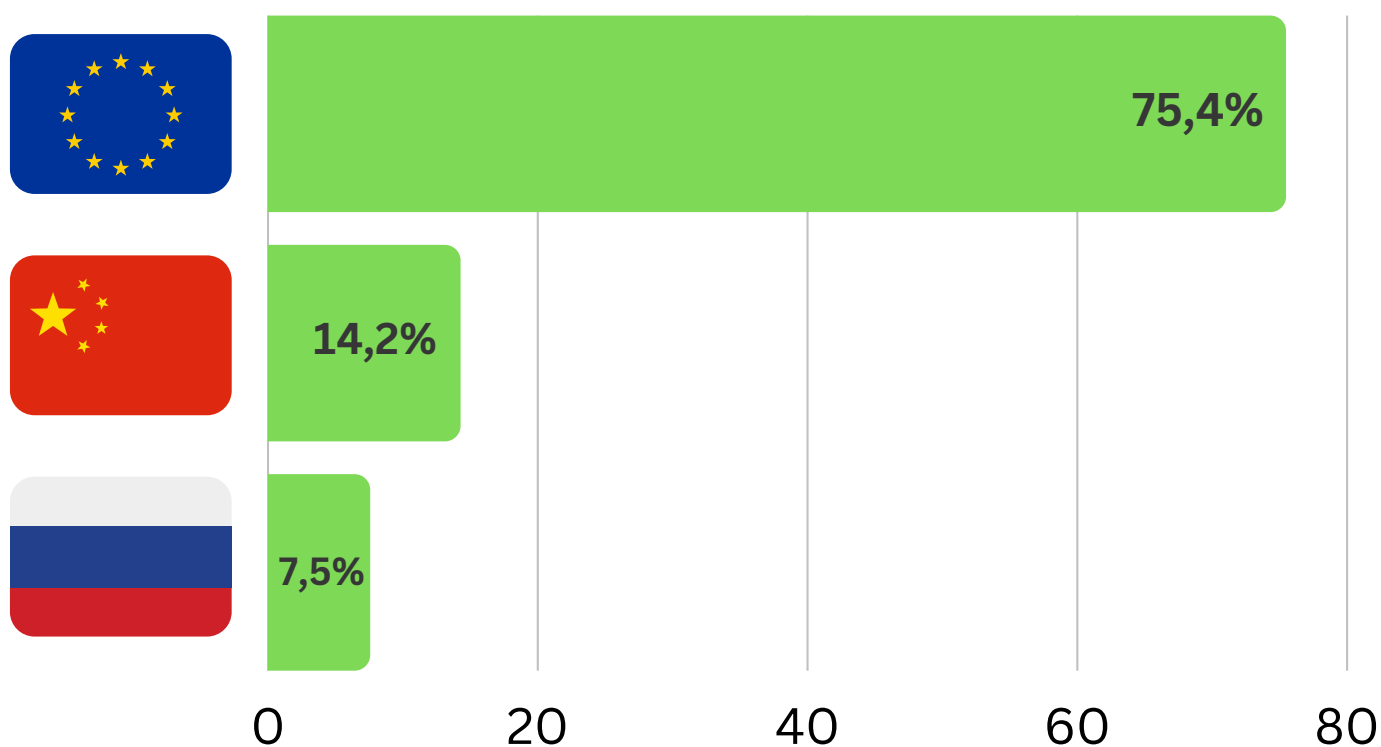

Skala sa 1-7 (veoma negativno mišljenje, negativno mišljenje, donekle negativno mišljenje, neutralno mišljenje, donekle pozitivno mišljenje, pozitivno mišljenje i veoma pozitivno mišljenje)

Kao i u slučaju država i organizacija i lideri koji su na njihovom čelu beleže identične rejtinge kod naših ispitanika, sa nešto nižim pozitivnim ocenama u odnosu na države i organizacije na čijem su čelu. U odnosu na sentimente iz praćenih medija, zapadni lideri imaju dodatno niži rejting kod ispitanika. U ovom istraživanju, na listu za ocenjivanje je dodat i generalni sekretar NATO-a, Jens Stoltenberg, koji ima nešto bolji rejting od organizacije na čijem je čelu.

Ko je po Vašem mišljenju najvažniji trgovinski partner Srbije?

Istraživanje javnog mnjenja je sprovedeno na reprezentativnom uzorku od 1735 ljudi na teritoriji Srbije (bez KiM) od 14. do 21. avgusta

Pitali smo naše građane ko je po njihovom mišljenju najvažniji trgovinski partner Srbije i nešto više od 3/4 ispitanika navelo je Evropsku uniju. Tek 14,2% navelo je Kinu, 7,5% navelo je Rusiju. Nešto iznad 2% ispitanika nije bilo sigurno. Kada se građani pitaju na koga bi Srbija trebalo da se najviše ekonomski osloni u budućnosti, procenti su ne mnogo drugačiji. Njih 59,4% oslonilo bi se na Evropsku uniju, 22,9% na Kinu, 12,1% Rusiju i 1% na SAD. Dobrim delom se stav građana oko trgovinskih odnosa poklapa sa realnim podacima o robnoj razmeni Srbije sa inostranstvom.

Kada se govori o efektima zapadnih sankcija u odnosu na Rusiju, građani su dobrim delom pesimistični kada se radi o njihovoj uspešnosti i procenjuju da će zapadne države platiti veću ekonomsku cenu ovih restriktivnih mera. Na osnovu odgovora na pitanje ko će platiti veću cenu sankcija Rusiji, natpolovična većina građana veruje da će to biti Zapad (61%). Ovaj rezultat se dobrim delom poklapa i sa načinom predstavljanja ekonomskih efekata sankcija u medijima, ali i sa mišljenjem građana u fokus grupama koje smo u okviru ovog istraživanja sprovedi.

Kada se radi o važnosti stranih investicija u Srbiji, građani imaju većinski umereno pozitivno mišljenje o njima. Upitali smo građane kako procenjuju efekte stranih investicija u Srbiji, a 40,5% vidi ih kao donekle pozitivne, a 21,8% kao veoma pozitivne. Samo 6% građana efekat stranih investicija vidi donekle negativno, a 12,1% veoma negativno. Tek nešto manje od petine građana (16,3%) vidi strane investicije kao pojavu bez većeg doprinosa.

Ukupno gledano, građani za razliku od drugih starijih javno dostupnih anketa o ovoj temi, značajno više prepoznaju nivo ekonomskih odnosa Srbije i Evropske unije, a na značajno mesto postavljaju uz EU i Kinu.

Evroskepticizam kod naših ispitanika ostao je na identičnom nivou u odnosu na prethodno istraživanje, kao i stav u odnosu na hipotetičko priključenje NATO-u. U slučaju NATO-a građani imaju dosta ubedljivije stavove (u velikoj većini negativne), dok je u slučaju Evropske unije i značajan broj ispitanika (oko 1/3) u zoni verovatnog da ili verovatnog ne.

Da se sutra održava referendum o ulasku Srbije u EU, 24,8% ispitanika sigurno bi glasalo ZA, 21,2% verovatno bi bilo ZA, 15,6% ispitanika verovatno bi bilo PROTIV i 38,4% sigurno bi bilo PROTIV.

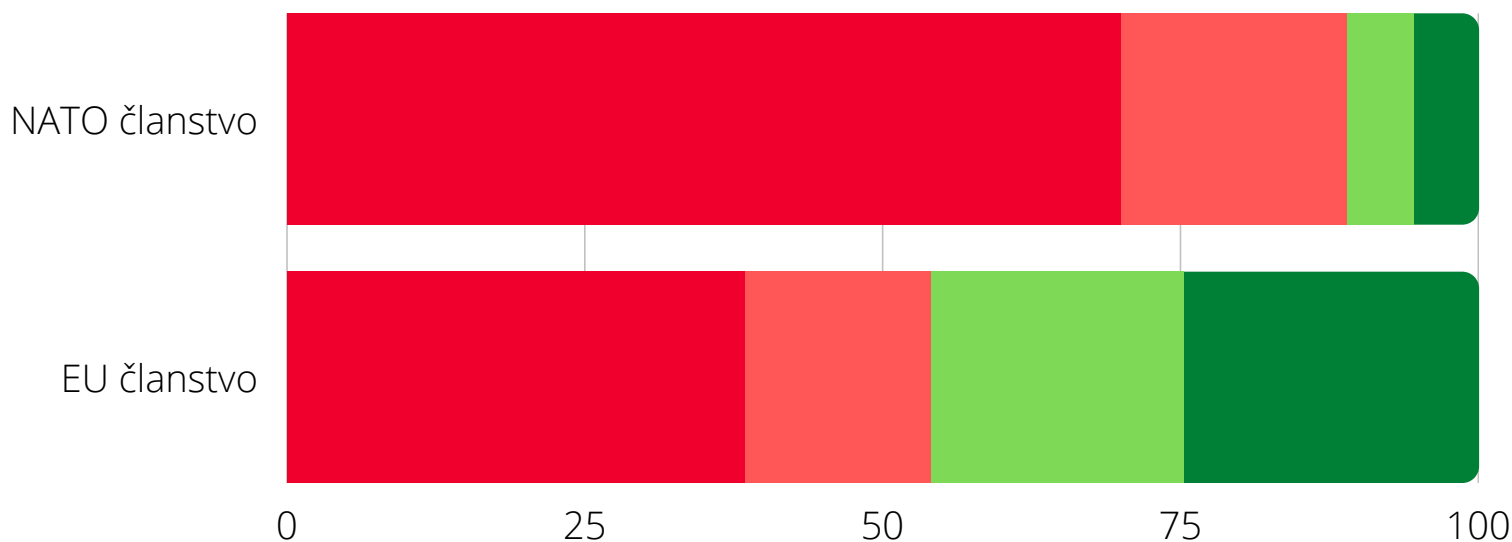
Kada je u pitanju ulazak u NATO, 5,5% ispitanika sigurno bi bilo ZA, 5,6% bi verovatno bilo ZA, 19% verovatno bi glasalo PROTIV, dok bi čak 69,9% sigurno glasalo PROTIV ulaska u NATO.

Podrška za EU i NATO članstvo i sankcije Rusiji

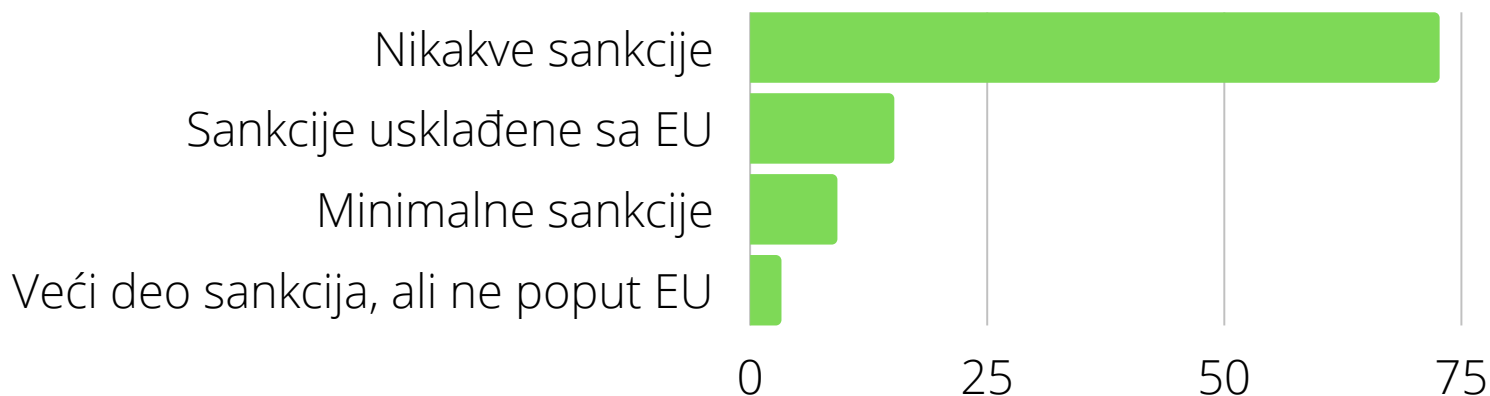
Istraživanje javnog mnjenja je sprovedeno na reprezentativnom uzorku od 1735 ljudi na teritoriji Srbije (bez KIM) od 14. do 21. avgusta

■ Sigurno ne ■ Verovatno ne ■ Verovatno da
■ Sigurno da

Srbija i sankcije Rusiji

■ Podrška

Glavni zaključci

- Najčitaniji mediji u Srbiji u proseku su povodom rata u Ukrajini i ekonomskih posledica sukoba bili više proruski i antizapadni u odnosu na prethodni posmatrani period u martu i aprilu.
- U domaćim medijima jači je antizapadni od proruskog sentimenta.
- Domaći mediji u potpunosti su ignorisali ekonomske efekte sankcija i pitanje inflacije u Rusiji, a učestalo naglašavali posledice ovih pojava u Evropskoj uniji i naročito Nemačkoj.
- Autoritarne države u medijima i u ovom periodu su predstavljene pozitivno (Rusija, Kina, Belorusija), dok su demokratske države predstavljene negativno (SAD, UK, Nemačka i EU članice, u ovom periodu uključujući i Francusku)
- Stavovi ispitanika se značajno poklapaju sa dominantnim narativima i sentimentima u medijima. I kroz fokus grupe i kroz istraživanje javnog mnjenja su primećeni glavni narativi i sentiment iz medija prihvaćeni kao istiniti od strane većine ispitanika.
- Zapadni lideri, države i organizacije su nepopularniji kod građana nego što je situacija u medijima, koji ih i sami negativno predstavljaju.
- U istraživanju javnog mnjenja stranu Rusije polovina ispitanika bira jer "Srbija nikada ne sme da bude na strani Zapada", dok oni koji biraju Zapad u većini to rade "jer od Zapada puno ekonomski zavisimo".
- Mediji većinski predstavljaju Zapad kao stranu koja će pretrpeti veću cenu sankcija od Rusije, a u tome se većinski slažu i ispitanici iz fokus grupa i istraživanja javnog mnjenja.
- Evropska unija je od strane građana danas viđena kao glavni ekonomski partner Srbije sa skoro 3/4 ispitanika koji je vide kao glavnog partnera. Natpolovična većina građana smatra da bi ta saradnja trebalo da se nastavi i u budućnosti.

Novi treći put, maj-avgust 2022.

Sprovedeno u okviru projekta „Raising Awareness about Foreign Authoritarian Influence“ koji se sprovodi uz pomoć **National Endowment For Democracy (NED)**

Novi treći put

novi pristup za novo vreme